

Hannu Kaseva

HUPENEVAT TUNNIT

– *Näin suomalaisten työaika on lyhentynyt vuodesta 1960*

YHTEENVETO

Suomalainen tekee koko työuransa aikana noin 70 000 työtuntia. Työuran työtuntien määrä on laskenut viime vuosikymmeninä yli 4 600 tunnilla.

Jo eläkkeelle jäänyt, työnteon vuonna 1960 aloittanut kokoaikatyötä tehnyt työntekijä teki työuransa aikana noin 74 400 työtuntia. Vielä työelämässä olevan, työnteon vuonna 1980 aloittaneen työntekijän kokonaistuntimäärä jäänee 69 800:aan.

Työuran tuntimäärän lasku selittyy viikkotyöajan lyhenemisellä ja vuosilomien pidentymisellä. Yhteensä yksityisellä sektorilla kokoaikaisena työskentelevän vuosittainen työaika on alentunut viidenneksellä vuodesta 1960.

Samaan aikaan suomalaisen työuran pituus on pysynyt melko vakaasti 40-vuotisena. Työelämään tuloikä ja eläkkeelle lähtöikä ovat kuitenkin molemmat myöhentyneet noin kolmella vuodella.

Koko työuran mittaiset työtuntilaskelmat osoittavat, että työuran käsite pelkästään työvuosina ei riittävästi hahmota tehdyn työn määrässä tapahtuneita muutoksia. Työssäolovuosien määrä voi kasvaa samalla kun koko työuran aikaisten työtuntien määrä laskee.

Analyyssissä esitetyn laskelman mukaan yksityisen sektorin työtuntien laskutrendin kääntäminen vaatisi huomattavaa pidennystä työuriin. Vuonna 1980 työnteon aloittaneen työntekijän pitäisi tehdä melkein kolme vuotta nykyistä pidempään töitä, jotta hänen työuransa tuntimäärä yltäisi samalle tasolle kuin työuransa vuosina 1960–2000 tehneen työntekijän.

Hannu Kaseva on Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkija

Päätelmät

1. Suomalaisten koko työuran aikainen työssäoloaika on viime vuosikymmeninä pysynyt melko vakaasti noin 40 vuodessa.
2. Työelämään tuloikä ja eläkkeelle siirtymisikä ovat kuitenkin myöhentyneet yli kolmella vuodella.
3. Vielä 1960-luvulla työelämä aloitettiin noin 18-vuotiaana, mutta 1980-luvulla työelämään siirryttiin yli 21-vuotiaana.
4. Vuonna 2000 eläkkeelle siirryttiin keskimäärin alle 59-vuotiaana. Vuonna 2020 eläkkeelle siirtymisiän odotetaan nousevan 62 vuoteen.
5. Vaikka työssäolovuosien määrä on pysynyt ennallaan, työuran aikana tehtyjen työtuntien kokonaismäärä on laskenut.
6. Yksityisen alan palkansaajan viikoittaiset työtunnit ovat vuosina 1960–2010 pudonneet viidenneksellä 40.4 tunnista 32.7 tuntiin.
7. Eniten kokoaikatyöntekijän työaika ovat lyhentäneet lauantain muuttuminen vapaapäiväksi, niin sanottujen pekkaspäivien käyttöönotto sekä vuosilomien pidentyminen.
8. Työuransa vuosina 1960–2000 tehnyt yksityisen sektorin kokoaikainen palkansaaja teki koko uransa aikana yhteensä 74 400 työtuntia.
9. Vuonna 1980 työelämän aloittaneen ja yhä työelämässä olevan palkansaajan kokonaistuntien määrä jäänee alle 70 000 tunnin.
10. Jotta vuonna 1980 työelämän aloittanut tekisi uransa aikana yhtä paljon työtunteja kuin työuransa vuosina 1960–2000 tehnyt, pitäisi hänen työssäoloaikaansa pidentää melkein kolmella vuodella.
11. Osa-aikatyön yleistyminen laskee elinkaaren aikaisia työtunteja edelleen.
12. Pääosin 1960–1990-luvuilla tehdyt työaikatarkistukset ovat pitkävaikutteisia ja supistavat yhä suomalaisen koko työuran työtuntimäärää.

1. Johdanto

Tehdyn työn määrä ja työn tuottavuus määrittelevät Suomen vaurauden ja suomalaisten elintason. Mitä enemmän teemme työtunteja ja mitä tehokkaammin työaikamme käytämme, sitä vauraampi kansakunta.

Tehdyn työn määrästä on viime vuosina huolestuttu, kun väestön ikärakenteen muutos on alkanut supistaa käytettävissä olevaa työvoimaa. Kiihtyvä eläköityminen voi johtaa työvoimapulaan ja kasvaviin julkisen talouden tasapaino-ongelmiin.

Ratkaisuna ongelmaan pidetään yksittäisen työntekijän työpanoksen lisäämistä työuria pidentämällä. Työurien pidentämistä on verraten helppo perustella

myös toteutuneen elinajan pidentymisellä ja yleisen työkunnan kehentymisellä.

Työuran pituus työvuosina ei sinällään kerro mitään tehdyn työn määrästä

Keskustelussa on kuitenkin unohtunut se, että työuran käsite on epämääräinen. Työuran pituus työvuosina ei sinällään kerro mitään tehdyn työn määrästä. Työntekijä voi esimerkiksi olla työuransa aikana pitkiäkin aikoja poissa työstä muun muassa erilaisilla palkallisilla tai palkattomilla vapailta.

Työuran pituutta ratkaisevampaa on, kuinka paljon teemme työtunteja koko työuramme aikana. Työuran työtuntien määrä antaa tarkan kuvan yksittäisen työntekijän työpanoksesta.

Tässä analyysissä tarkastellaan työuraa sekä työvuosina sekä työtunteina. Työuran kesto määritellään ensin vuosina, sen jälkeen selvitetään työntekijän vuosittain tekemien työtuntien määrä ja lopulta lasketaan koko työuran kokonaistuntimäärä.

Viime vuosikymmeninä tapahtuneiden muutosten hahmottamiseksi työurien työtunnit lasketaan kolmelle eri ikäluokalle: työelämässä vuosina 1960, 1970 ja 1980 aloittaneille. Ikäluokista vanhin siirtyi eläkkeelle vuonna 2000, mutta vuonna 1980 työnteon aloittaneilla on vielä noin seitsemän työvuotta edessä.

2. Miten työurien pituus on kehittynyt?

Työuran pituuden määrittely edellyttää arviota työhöntuloiästä ja eläkkeelle siirtymisiästä. Eläköitymisiään odotteesta on tehty laskelmia parin vuosikymmenen ajalta, mutta arvioita työhöntuloiästä ei ole tehty.

Työhöntuloiä voidaan laskea työllisyysystemenelmällä. Menetelmää on käytetty esimerkiksi EU:n

piirissä, kun on vertailtu työhön tulo ja eläkkeelle siirtymisen ajankohtaa. Myös Tilastokeskuksessa on laadittu vastaavia laskelmia.

Työllisyysystemenelmässä työnteon aloitusiän katsotaan alkaneen siitä hetkestä, kun 15-vuotiaiden ja sitä vanhempien työllisyysaste (naisten ja miesten työllisyysasteiden työllisyysosuuksilla painotettu kahden vuoden keskiarvo) kohoaa yli 50 prosentin. Samaan tapaan eläköitymisikä saadaan, kun 55-vuotiaiden ja sitä vanhempien työllisyysaste laskee alle 50 prosentin.

Tiedot työllisyysasteesta saadaan Tilastokeskuksen yksivuotisikäluokkiin perustuvasta työssäkäynti- ja väestön ammattirakennetilastosta vuosilta 1950–2010¹.

Vuonna 1960 työnsä aloittaneen eläköitymisikä lasketaan vuoden 2000 työssäkäyntiaineistosta. Vuonna 1970 työnsä aloittaneelle poimitaan vastaava ikä vuoden 2010 työssäkäyntitilastosta².

Laskelman oletuksena on siis 40 vuoden aikajänne eläköitymisiään määrittämiseen. Tätä valintaa voidaan perustella muun muassa sillä, että työeläkejärjestelmää luotaessa 1960-luvun alussa eläkesäännöt viritettiin niin, että työntekijä oli oikeutettu täyteen eläkkeeseen 40 työvuoden jälkeen³.

Työllisyysasteen määrittämisen eläkeiän ja työhöntuloiän erotuksena saadaan työuran pituus työvuosina. Työuran ei tarvitse olla tarkalleen 40-vuotinen, koska eläkkeelle siirtyminen voi tapahtua ennen tai jälkeen 40 vuoden työuran olettamaa. Tämä johtuu siitä, että työllisyysasteet joustavat ylös- ja alaspäin, jolloin eläköitymisikä vakioisella 50 prosentin työllisyysastekriteerillä myöhentyy tai aikaistuu.

Työllisyysaste joustaa yleensä suhteessa suhdannekehitykseen. Korkeasuhdanteessa tai talouden elpymisvaiheessa työn kysyntä on tyypillisesti voimakasta, jolloin työnteon aloittamisikä aikaistuu ja eläköityminen myöhentyy. Laskusuhdanteessa työhöntulo siirtyy myöhemmäksi ja eläkkeelle jäämisikä alenee.

Lisäksi eläkeuudistukset ja muut poliittiset päätökset voivat joko myöhentää tai aikaistaa eläkkeelle siirtymistä.

Laskelmassa käytetyt poikkileikkausaineistot on valittu sellaisilta vuosilta, joita voidaan pitää talous- ja työllisyysuhdanteiden kannalta kutakuinkin samalaisina. Tarkasteluvuosina ei myöskään ole pantu voimaan merkittäviä eläke- ja koulutuspoliittisia uudistuksia⁴.

Laskusuhdanteessa työhöntulo siirtyy myöhemmäksi ja eläkkeelle jäämisikä alenee

2.1 Töihin vanhempana, eläkkeelle vanhempana

Työllisyysastemenetelmän perusteella havaitaan, että työelämän aloittamisikä on myöhentynyt selvästi (ks. kuvio 1). Vuonna 1960 työura alkoi keskimäärin 18-vuotiaana, mutta vuonna 1980 töihin mentiin yli kolme vuotta vanhempina. Vuoden 1980 jälkeen työhöntuloikä on vaihdellut 21 ja 25 vuoden välillä⁵.

Vaikka työelämään tullaan aiempaa myöhemmin, työntekijän työssäolovuosien määrä ei ole aivan vastaavasti lyhentynyt. Tämä selittyy sillä, että eläkkeelle siirtyminen on samaan aikaan myöhentynyt.

Vuonna 1960 työelämän aloittaneet siirtyivät eläkkeelle keskimäärin alle 59-vuotiaana vuonna 2000. Kymmenen vuotta myöhemmin työelämän aloittaneet jatkoivat työntekoa 61-vuotiaiksi asti.

2.2 Työuran pituus pysynyt vakaana

Eläkkeelle siirtymisiän ja työhön tuloian erotuksena saamme työuran pituuden vuosina. Työuran pituus on 50 prosentin työllisyysasteeseen pohjautuvan tarkastelun perusteella pysynyt melko vakaasti 40 vuodessa.

Työuran pituus on pysynyt 40 vuodessa

Vuonna 1960 työhön tulleen työura oli pituudeltaan 40 vuotta ja 4 kuukautta. Vuonna 1970 työelämään siirtynyt taas teki keskimäärin 41-vuotisen työuran.

Vuonna 1980 työelämään siirtyneiden osalta laskelma on ennuste, sillä tähän ikäluokkaan kuuluvat ovat yhä työelämässä. Heidän odotetaan jäävän eläkkeelle 62-vuotiaana ja tekevän siis hieman yli 40-vuotisen työuran⁶.

3. Miten työtuntien määrä on kehittynyt?

Toteutuneiden työurien pituus vuosina ei vielä anna tarkkaa kuvaa työuran aikana tehdyn työn määrästä. Sen arvioimiseksi tarvitsemme lisäinformaatiota työuran aikaisista työtunneista.

Arvio työtunneista rajataan tässä analyysissä koskemaan yksityisten alojen palkansaajaa. Julkisten alojen (valtio, kunnat, yleishyödylliset yhteisöt) työ- ja virkaehtosopimukset ovat kirjavia riippuen siitä, tekekö palkansaaja työtä virkasuhteessa vai työsuhteessa. Lisäksi käytettävissä ei ole tarkkoja tietoja julkissektorin viikkotyöaikojen ja lomakäytäntöjen kehityksestä vuodesta 1960 alkaen.⁷

Tarkastelu pysyy silti varsin kattavana, sillä yksityisten alojen palkansaajia on noin 70 prosenttia kaikista palkansaajista.

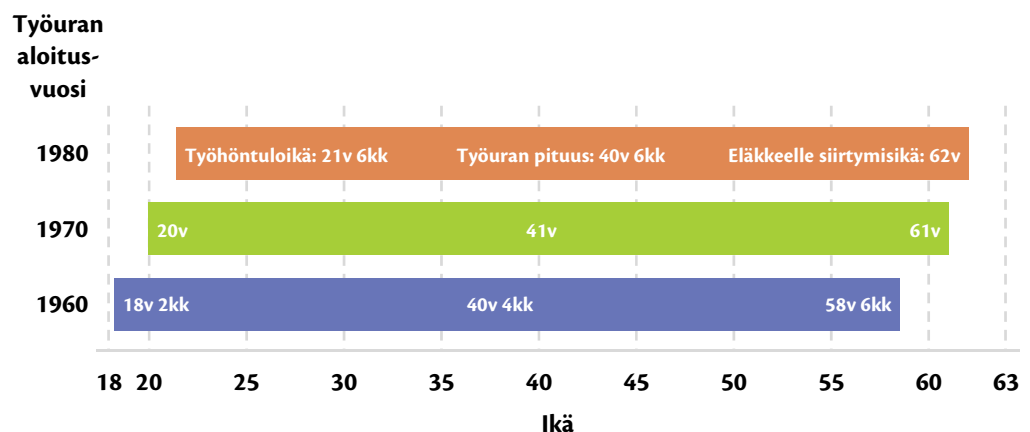
Yksityisen alan palkansaajan työaika määritellään pitkälti työaikalaisissa ja työehtosopimuksissa. Varsinaisten työaikaa koskevien määräysten lisäksi palkansaajan työssäoloaikaan vaikuttaa sosiaalipoliittinen lainsäädäntö (ks. liite Työaikaan vaikuttavat tekijät vuodesta 1960), joka on valtaosin toteutettu työmarkkinajärjestöjen aloitteesta.

Työaikamääräykset huomioimalla voidaan laskea kokoaikatyötä tekevän säännöllinen työaika. Sillä tarkoitetaan tässä analyysissä niitä työtunteja, joka kokoaikatyössä olevalta palkansaajalta työehtosopimusten mukaan vähintään edellytetään.

Säännöllisen työajan laskemisessa huomioidaan viikkotyöaika, vuosilomaa sekä arkipyhävapaita koskevat määräykset. Tiedot työaikamääräyksistä on koottu työnantajajärjestöjen ja ammattiliittojen julkaisuista.

Kuvio 1

Eri ikäluokkien työurien pituudet

Lähde: Väestön ammattirakenne- ja työssäkäyntitilastot.

3.1 Viikkotyöaika lyhentynyt

Vielä 1960-luvun alkupuoliskolla yksityisten alojen kokoaikaisten työntekijöiden viikkotyöaika oli 45 tuntia. Työpäiviä oli keskimäärin kuusi viikossa. Normaalit työpäivät olivat kahdeksantuntiset ja lauantaisin tehtiin lyhyempää viiden tunnin työpäivää.

Työehtosopimusten mukaista viikkotyöaika muuttettiin 1960-luvun puolivälissä, kun työmarkkinoiden keskusjärjestöt Suomen Työntekijäliiton Keskusliitto STK ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK sopivat lauantain muuttamisesta vapaapäiväksi. Asteittain vuoteen 1970 mennessä toteutettu muutos johti siihen, että yksityisen sektorin toimialoilla viikoittainen työaika aleni keskimäärin 40 tuntiin.

Toinen merkittävä yksityisiä aloja koskenut työajan lyhennys toteutettiin vuosina 1986–1990. Tulopoliittisen selvitysmiehen Matti Pekkasen johdolla tehdyssä keskitetyssä työehtosopimuksessa päätettiin työajan lyhentämisestä yhteensä 100 tunnilla. Nämä niin sanotut pekkaspäivät toteutettiin asteittain neljän vuoden aikana.

Joillakin aloilla pekkasvapaat toteutettiin ylimääräisinä palkallisina vapaapäivinä. Kuluneella vuosikymmenellä näistä ylimääräisistä palkallisista vapaista on asteittain luovuttu, joten pekkasvapaat toteutetaan lyhyempinä viikkotyöaikoina.

Pekkaratkaisun jälkeen työmarkkinaosapuolten aloitteellisuus työajan lyhentämiseen laantui, eikä yksityisten alojen vähimmäisviikkotyöaikaan ole enää tehty merkittäviä muutoksia. Yksityisillä aloilla on tätä nykyä käytössä keskimäärin 37,5 tunnin työviikko.

3.2 Vuosilomat pidentyneet

Viikkotyöajan lisäksi säännölliseen työaikaan vaikuttavat sovitut lomat ja muut vapaat. Vuosilomat ovat pidentyneet, kun lomaoikeuden laajennuksia tehtiin etenkin 1970- ja 1980-luvuilla.

Vielä vuonna 1960 yksityisten alojen palkansaajien vuosiloma oli kolmen viikon mittainen eli 18 työpäivää. Tuolloin käytössä oli palvelusvuosikorotuksia, jotka nostivat kolmen tai viiden vuoden työhistorian jälkeen lomaoikeuden 24 päivään.

Vuosilomasäännöstöä muutettiin vuonna 1973. Palkansaajan lakisääteinen lomaoikeus nousi alimmitaan 24 päivään ja palvelusvuosikorotukset mukaan lukien 26 päivään.

Vuonna 1978 vuosilomalakia muutettiin niin, että vähimmäisvuosiloman ylittävä osa voitiin pitää talvela. Tämä talviloman käyttöönotto ei sinällään laajentanut lomaoikeutta eikä vähentänyt työaika.

Lomaoikeus laajeni kuitenkin edelleen vuosilomalain muutoksen yhteydessä vuonna 1980.

Tuolloin yksityisten alojen palkansaajien lomaoikeuden ylärajaa nostettiin kahdella päivällä 28 päivään.

Vuonna 1985 lomaoikeuden ylärajaa korotettiin toistamiseen kahdella päivällä 30 päivään. Tämän jälkeen yleisenä käytäntönä on myös ollut, että korotettu vuosiloma myönnetään saman työntekijän palveluksessa jo heti ensimmäisen palvelusvuoden jälkeen.

Lomaoikeuden laajennuksia tehtiin etenkin 1970- ja 1980-luvuilla

3.3 Arkipyhävapaissa vaihtelua

Työaikaan vaikuttavat myös arkipyhävapaat ja muut lakisääteiset vapaapäivät. Ennen lauantaityön vapauttamista yksityisten alojen palkansaajilla oli vuodessa keskimäärin yhdeksän arkipyhävapaata.

Kun lauantai poistui asteittain työpäivien joukosta, siitä tehtiin työpäivä, jos saman viikon työpäivälle ajoittui kirkollinen juhlapäivä (helluntai, helatorstai, loppiainen). Vuosittaista työaika taas lyhensivät samaan aikaan toteutetut joulu- ja juhannusaattovapaat.

Arkipyhävapaiden määrä putosi vuosina 1966–1970 kahdella päivällä seitsemään vapaapäivään vuodessa. Vuonna 1972 työmarkkinajärjestöt sopivat, että loppiainen, helatorstai ja toinen helluntaipäivä siirretään viikonloppuun. Sen jälkeen arkipyhävapaiden määrä pysyi likimain ennallaan vuoteen 1991 saakka.

Vuonna 1992 arkipyhävapaiden määrää lisättiin, kun kirkollisena juhlapäivänä viikonloppuun sijoitettu loppiainen siirrettiin takaisin omalle paikalleen. Jos loppiainen ajoittuu työpäivälle, siitä tulee yleinen vapaapäivä.

Vastaava muutos tehtiin helatorstain osalta vuonna 2002. Vuosina 2002–2010 arkipyhävapaat lyhensivät vuosittaista työaika keskimäärin kymmenen päivää joka vuosi.

3.4 Viikoittaisten ja vuosittaisten työtuntien määrä romahtanut

Viikkotyöajan lyheneminen sekä lomien ja vapaiden lisääntyminen ovat 50 vuoden aikana laskeneet selvästi yksityisen alan työntekijältä edellytettävää vähimmäis työaika. Työntekijän viikoittaiset työtunnit ovat pu-

Toinen merkittävä työajan lyhennys toteutettiin vuosina 1986–1990

Viikoittaiset työtunnit ovat pudonneet viidenneksellä 40.4 tunnista 32.7 tuntiin

sittaisessa työajassa (ks. taulukko 1). Koko 50 vuoden tarkastelujaksolla vuosittaisten työtuntien määrä on supistunut viidenneksellä.

Vuonna 1960 yksityisten alojen kokoaikainen palkansaaja teki hieman yli 2 100 työtuntia vuodessa. Vuonna 2010 työtuntien määrä oli pudonnut 1 700 tuntiin.

Leijonanosa työtuntien laskusta selittyy viikkotyöaikojen lyhenemisellä. Lauantain muuttuminen vapaapäiväksi ja pekkaspäivät supistivat vuosityötunteja 360 tuntia.

Lomaoikeuksien laajentuminen leikkasi vuosittaisista työtunneista 40 tuntia. Arkipyhävaapaat taas ajoittuvat kalenterivuositain eri tavalla, ja vaikuttavat sitä kautta hieman vuosityöaikaan.

Lauantain muuttuminen vapaapäiväksi ja pekkaspäivät supistivat vuosityötunteja 360 tuntia

Laskettujen vuosityötuntien luotettavuuden kannalta on olennaista, että samansuuntaiset tulokset saadaan käyttämällä vaihtoehtoista aineistoa, kuten kansantalouden tilinpidon toteutuneita työtunteja tai kotitalouksien ajankäyttötutkimuksesta laskettuja tehtyjä työtunteja⁸.

donneet viidenneksellä 40.4 tunnista 32.7 tuntiin (kuvio 2).

Viikkotyöajan muutos kertautuu samansuuruisena vuosittaisessa työajassa

Taulukko 1 Vuosityötuntien kehitys

Vuosi*	Vuosityötunnit	Vuosityötunnit pl. arkipyhävaapaat	Vuosityötunnit pl. arkipyhävaapaat ja vuosilomat
1960	2353	2281	2101
1970	2088	2038	1852
1973	2088	2016	1836
1980	2096	2032	1822
1985	2088	2016	1791
1990	1988	1919	1694
2004	1996	1935	1710
2010	1988	1926	1701
Muutos, %	-15.5 %	-15.6 %	-19.0 %

* Vuodet valittu niin, että niiden välisenä aikana on toteutettu jokin työaikaan vaikuttanut muutos.

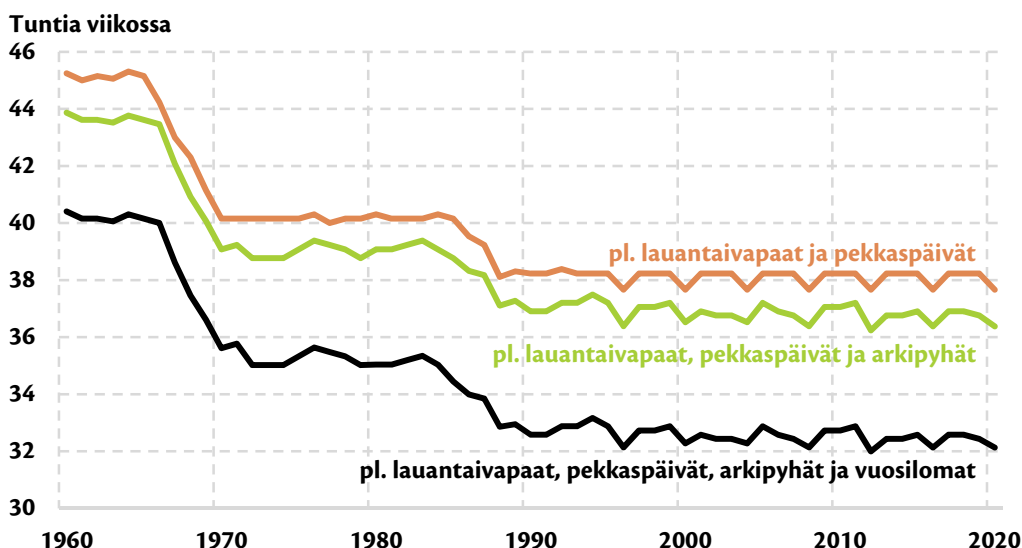
Vertailulaskelmien perusteella voimme siis todeta, että yksityisten alojen palkansaajien tekemät työtunnit määräytyvät varsin tarkasti työehtosopimuksien määrysten perusteella.

4. Miten koko työuran työtuntimäärä on kehittynyt?

Työurien pituus ja työaika ovat siis kehittyneet eri suuntiin. Työurien pituus vuosina mitattuna on pysynyt ennallaan, mutta vuosittaisten työtuntien määrä on vähentynyt ratkaisevasti.

Kuvio 2

Viikoittaisten työtuntien kehitys

Vuodesta 2012 viikkotyötuntien määrän on oletettu pysyvän ennallaan.

Miten paljon siis oikeastaan teemme töitä koko työuramme aikana? Ja miten sukupolven mittaisten työurien aikana tehtyjen työtuntien määrä on viime vuosikymmeninä kehittynyt?

Työurien pituus ja työaika ovat siis kehittyneet eri suuntiin

Koko työuran työtunnit lasketaan kolmelle ikäluokalle: vuonna 1960, 1970 ja 1980 työnteon aloittaneille. Arvioidun työuran pituuden perusteella (kuvio 1) vuonna 1960 työelämän aloittanut siirtyi eläkkeelle vuonna 2000, vuonna 1970 taas vuonna 2010, mutta vuonna 1980 aloittaneen oletetaan jatkuvan työelämässä vuoteen 2020.

Työuran kokonaistuntimäärät saadaan summamalla vuonna 1960 työnsä aloittaneen työntekijän kaikki vuosilta 1960–1999 (40 vuotta) kertyneet vuosittaiset työtunnit ja lisäämme tulokseen vielä neljän kuukauden osuutta vastaava tuntimäärä vuodelta 2000 (työuran kesto oli 40 vuotta 4 kuukautta). Saman tapaan kokonaistuntimäärät lasketaan vuosina 1970 ja 1980 työnsä aloittaneille.

On huomattava, että vuonna 1980 työelämän siirtyneen osalta laskelma on ennuste. Oletamme, että vuonna 1980 työelämän aloittanut siirtyy eläkkeelle 62-vuotiaana eli hän tekee noin 40 ja puolen vuoden pituisen työuran.

Lisäksi teemme vuonna 1980 työelämän aloittaneen työuran tuntien laskemisessa toisen konservatiivisen oletuksen. Pidämme hänen tulevien työvuosien työtuntien määrän vakaana, keskimäärin 1 700

työtunnissa eläkkeelle siirtymisajankohtaan saakka. Oletamme siis, että työaikaa koskevat säädökset pysyvät vuoteen 2021 asti nykyisenkaltaisina.

4.1 Kokonaistuntimäärä yhä laskussa

Laskelman perustella havaitaan (kuvio 3), että yksityisen alan palkansaaja tekee koko työuransa aikana työtunteja 69 800–74 400. Työuran aikana kertyneiden tuntien määrä vaihtelee selvästi työhöntulovuoden mukaan.

Työtunneissa mittavimman työuran teki vuonna 1960 työelämään siirtynyt ja jo eläkkeellä oleva työntekijä. Hänen työuransa tuntien määrä oli 74 400.

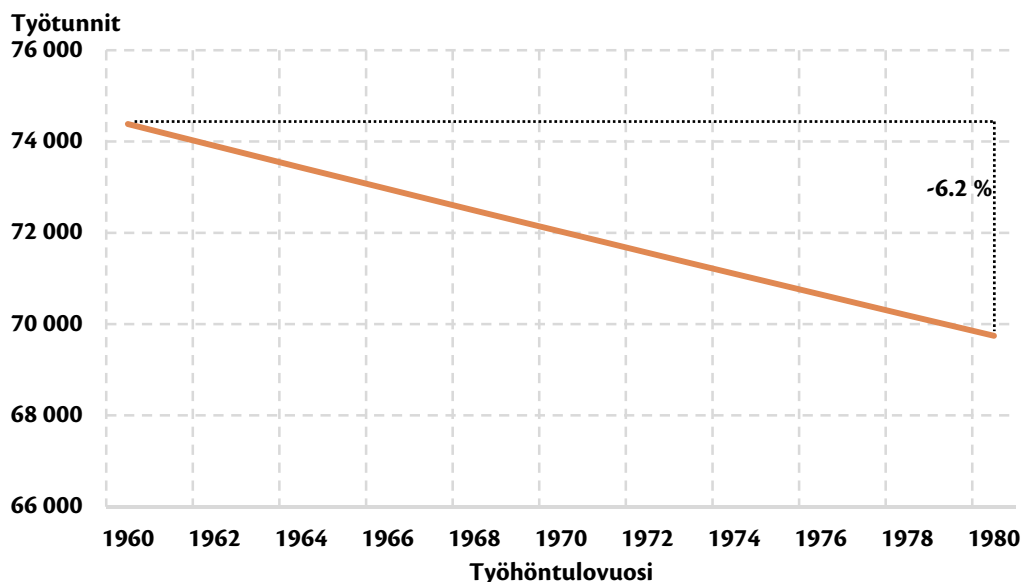
Vuosikymmen myöhemmin työelämän aloittaneen työuran työtunnit jäivät 72 000 tuntiin. Vuonna 1970 työelämän aloittanut teki siis työuransa aikana yli 2 000 tuntia vähemmän töitä kuin vuonna 1960 työelämän aloittanut.

Tämä jo eläkkeellä olevien ikäluokkien välinen ero työuran tuntimäärissä on merkittävä, kun muistetaan, että vuonna 1970 työnsä aloittaneen työura oli kestoletaan kuusi kuukautta pidempi kuin vuonna 1960 työn aloittaneen (ks. taulukko 2). Työuran pidentyminen ei siis riittänyt korvaamaan työtunneissa tapahtunutta työajan lyhenemistä.

Työtunneissa mittavimman työuran teki vuonna 1960 työelämään siirtynyt ja jo eläkkeellä oleva työntekijä

Kuvio 3

Työuran työtunnit työhöntulovuoden mukaan

Laskelman perusteella voidaan myös arvioida, kuinka paljon työtunteja vuonna 1980 työelämän aloittanut, vielä työelämässä oleva palkansaaja tekee koko työuransa aikana.

Vuosia sitten tehdyt päätökset työajan lyhentämisestä laskevat yhä työntekijän työuran kokonaistyötunteja

Jos vuonna 1980 työelämään siirtynyt jää eläkkeelle 62-vuotiaana, hänen koko uran aikaiset työtuntinsa jäävät alle 70 000 tunnin. Koko työuran tuntimäärässä ero aiempiin ikäluokkiin on 2 200–4 600 työtuntia.

Laskelma kertoo sen, että vuosia sitten tehdyt päätökset työajan lyhentämisestä laskevat yhä työntekijän työuran kokonaistyötunteja. Vuonna 1980 työelämän aloittanut tekee työtunneissa laskettuna kaikkiaan 6,2 prosenttia vähemmän töitä kuin jo eläkkeelle jäänyt, vuonna 1960 työnteon aloittanut työntekijä teki.

4.2 Lähes kolmen vuoden vaje

Analyysin laskelmien perusteella voidaan vielä arvioida, miten monta lisävuotta työssä olevan ikäluokan pitäisi tehdä töitä, jotta hänen työuransa olisi työtunneissa yhtä mittava kuin aiempien ikäluokkien.

Kun vertailemme vuonna 1960 ja 1970 työnsä aloittaneiden kokonaistuntimääriä, selviää, että vuonna 1970 työnsä aloittaneen työssäolovuosien lisätarve olisi ollut noin puolitoista vuotta (taulukko 2). Vuonna

1970 työelämään siirtyneen olisi siis pitänyt jatkaa työntekoa yli 62-vuotiaaksi.

Vastaavasti vuonna 1980 työnsä aloittaneen tulisi siirtyä

Vuonna 1980 työelämässä aloittaneen työuraa pitäisi pidentää lähes kolmella vuodella

eläkkeelle vasta 65-vuotiaana, jotta hänen työuransa olisi työtunteina mitattuna yhtä pitkä kuin vuonna 1960 työnteon aloittaneella. Vuonna 1980 työelämässä aloittaneen työuraa pitäisi siis pidentää lähes kolmella vuodella.

Työurien vertailun tuloksena saadut kokonaistyötunnit kertovat karua kieltään siitä, että työurien nykyinen pidentämistavoite ei ole riittävä. Tavoiteltu eläkkeelle siirtymisiän nosto nykyisestä 61 vuodesta 62 vuoteen ja 4 kuukauteen ei riitä taittamaan työuran työtuntimäärän laskutrendiä yksityisen sektorin ammattiteissa.

5. Lopuksi

Analyysi vahvistaa sen, että työuran pituudesta muodostuu puutteellinen kuva, jos sitä tarkastellaan vain työvuosina. Työtunteihin perustuva työuralaskenta osoittaa, että elinkaaren aikana tehdyn työn määrä on laskenut merkittävästi samana aikana kun työura työvuosina on pysynyt likimain muuttumattomana.

On huomattava, että laskelma on sikäli maltillinen, että palkansaajan oletettiin tekevän koko työuransa ajan kokoaikatyötä. Todellisuudessaahan valtaosa 62–65 -vuotiaista palkansaajista tekee nykyään osa-aikatyötä tai määräaikaista työtä, jolloin työtunnit jäävät eläköitymistä edeltäviltä vuosilta verraten vähäisiksi. Osa-aikatyön yleistyminen lisää tämän tekijän merkitystä edelleen.

Työajan hupeneminen Suomessa ei ole poikkeuksellinen ilmiö. Samansuuntainen kehitys on toteutunut muissakin kehittyneissä länsimaissa. Kansakuntien vaurastuessa on ollut luonnollista, että osa vauraudesta on käytetty työajan lyhentämiseen.

Työtuntien väheneminen hidastaa kuitenkin talouskasvua, ja sen vaikutus korostuu nyt kun tuotavuuskehitys näyttää hidastuneen. Työpanoksen väheneminen on erityinen haaste julkisen talouden rahoitukselle, koska verotulot riippuvat paljon tehdyistä työtunneista ja työtuntien jääminen vähäiseksi luo painetta erilaisten julkisten menojen kasvuun.

Yhteenvetona voidaan todeta, että vuosikymmeniä sitten tehdyt työaika koskevat päätökset vaikuttavat yhä työurien aikaisiin työtunteihin. Työaika- ja työaikatarkaisut ovat siis varsin pitkävaikutteisia.

Taulukko 2 Eri ikäluokkien työurien pituudet

Työn aloitusvuosi	Työuran pituus vuosina	Työuran pituus työtunneissa	Työuran pidentämistarve
1960	40v 4kk	74 382	
1970	41v	72 026	1v 4 kk
1980	40v 6kk	69 744	2v 8 kk

Työaikaan vaikuttavat tekijät vuodesta 1960 (Lihavoidut huomioitu analyysin laskelmassa)	Välitön vaikutus työtunteihin (lisääntyvät +, vähentyvät -)
<i>1960-luku</i>	
1960 Vuosiloma 18–24 päivää (aiemmin 12–24 päivää)	-
1962 TEL-eläkejärjestelmä voimaan	-
Työkyvyttömyyseläke voimaan	+/-
1963 Äitiysloma 2 kuukautta	-
1965 Jouluaatto, pääsiäislauantai ja juhannusaatto vapaapäiviksi	-
1966 Viikkotyöaika 40 tuntiin (lauantai vapaaksi vuoteen 1970 mennessä) (aiemmin 45 t)	-
Lauantai työpäivä, jos viikolle osuu kirkollinen juhlapäivä	+/-
<i>1970-luku</i>	
1971 Äitiysloma 3 kuukauteen	-
Lauantai vapaaksi, jos viikon arkipäivä on helatorstai tai helluntai	-
Työttömyyseläke voimaan yli 55-vuotiaille	-
1972 Loppiainen, helatorstai ja toinen helluntaipäivä siirrettiin viikonlopulle	+
1973 Vuosiloma 24–26 päivään	-
1974 Äitiysloma 7 kuukauteen	-
1977 Talvilomaoikeus	+/-
1978 Isyysloma 2 viikkoa, äitiysloma 8 kuukauteen	-
1979 Äitiysloma 9 kuukauteen	-
Talvilomaoikeus laajeni	+/-
<i>1980-luku</i>	
1980 Vuosiloma 24–28 päivään	-
Äitiysloma 10 kuukauteen	-
1981 Äitiysloma 11 kuukauteen	-
1984 Työajan lyhentäminen asteittain 100 tuntia/vuosi (Pekkaspäivät)	-
1985 Vuosiloma 24–30 päivään	-
1986 Yksilöllinen varhaiseläke voimaan yli 55-vuotiaille	-
1987 Osa-aikaeläke voimaan yli 58-vuotiaille	-
<i>1990-luku</i>	
1990 Aikuiskoulutustuki	-
1992 Loppiainen vapaapäiväksi	-
1994 Työttömyysputki yli 53-vuotiaille	-
Osa-aikaeläkkeen ikäraja laski 58 vuoteen	-
1995 Yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikärajan nosto 58 vuoteen	+
1997 Työttömyysputken alaikärajan nosto 55 vuoteen	+
1998 Hoitovapaan käyttöönotto (kunnes lapsi täyttää kolme vuotta)	-
Osittainen hoitovapaa (kunnes lapsi aloittaa peruskoulun)	-
Osa-aikaeläkkeen ikäraja laski 56 vuoteen	-
<i>2000-luku</i>	
2000 Yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikärajan nosto 60 vuoteen	+
2002 Helatorstai vapaapäiväksi	-
2002 Äitiysloma 12 kuukauteen	-
2003 Isyysvapaa 24 päivään	-
Vanhempainrahakauden pidennys 60 arkipäivällä	-
Lapsen hoitovapaan laajennus (kunnes lapsen toinen kouluvuosi päättyy)	-
Yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkautus	+
2005 Työttömyys- ja varhaiseläkkeen lakkauttaminen osittain	+
Vanhuuseläke voi alkaa joustavasti 63–68-vuotiaana	+
Irtisanotulle oikeus 5–20 päivän palkalliseen vapaaseen (muutosturva)	-
2006 Työttömyysputken alaikärajan nosto 57 vuoteen	+
2009 Isyysvapaa 36 päivään	-
<i>2010-luku</i>	
2011 Osa-aikaeläkkeen ikärajan nosto 60 vuoteen	+
2014 Osa-aikaeläkkeen alaraja 61 vuoteen	+
Varhennettu vanhuuseläke poistuu	+
2015 Työttömyysputken alaikärajan nosto 58 vuoteen	+

Lähteet: Työnantajajärjestöjen, ammattiliittojen sekä Eläketurvakeskuksen julkaisut.

Lähteet

Haastattelut

Juha Antila (SAK)

Timo Anttila (Jyväskylän Yliopisto)

Tapio Bergholm (SAK)

Jari Kannisto (Eläketurvakeskus)

Antti Kuusterä (Suomen Pankki)

Veli-Matti Lehtonen (Valtiovarainministeriö)

Pekka Myrskylä (Tilastokeskus)

Heikki Ropponen (Kaupan liitto)

Seppo Saukkonen (EK)

Kirjalliset lähteet

Alesina et al. (2005). Work and Leisure in the United States and Europe: Why So Different?, NBER Macroeconomics Annual 2005.

Eurofound (2011). Working time developments – 2011, Yearly Publication Dublin Ireland.

Eurofound (2010). Comparative analysis of working time in the European Union, Dublin Ireland.

Isidorsson (2001). Striden om Tiden, Göteborgs Universitet.

Kannisto (2012). Eläkkeelle siirtymisikä Suomen työeläkejärjestelmässä, Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 02/2012.

Karisalmi, Tuominen & Kaliva (2008). Eläkeaikomukset ja eläkkeellesiirtyminen, Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2008:2.

Larja (2012). Suomalaisten työaika Euroopan lyhyimpiä, Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 3/2012.

Lehto (2012). Eläkeikä saavutettavissa, Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 1/2012.

Maliranta (2011). Suuri kuoppa, EVA Analyysi No. 18.

Olsson (2010). Arbetslivets längd – om studier, debutålder och utträdesålder. Rapport av Pensions Myndigheten i Sverige.

Owen (1988). Work-time reduction in U.S and Western Europe, Monthly Labour Review, Research Summary.

Pietiläinen (2001). Työeläkejärjestelmän synty, esitelmä työeläketiedottajien neuvottelupäivillä.

SAK Vuosikirjat (1960–2010).

Saukkonen (2010). Lakien ja työehtosopimusten mukainen työaika, Elinkeinoelämän keskusliiton muistio 19.11.2010.

STTK (2009). Saksan lyhennetty työaika auttaa työn vähentyessä. Työmarkkinajärjestöjen työaikatyöryhmän raportti.

Team (2012). Saavutuksia, edunvalvontaa, tulevaisuutta, Teollisuusalojen ammattiliitto ry.

Tilastokeskus (2005). Selvitys työaikojen tilastoinnista Suomessa ja kansainvälisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2011). Suomen työolainsäädäntö ja työelämän suhteet, työelämä- ja markkinaosaston julkaisuja.

Viitteet

¹ Yksivuotisjakaumaan perustuvaa ammattirakennetilastoa ei ole käytettävissä vuodelta 1960. Vuoden 1960 työllisyysluvut on analysissä laskettu Tilastokeskuksen vuoden 1950 otospohjaisen väestön ammattirakennetilaston ja vuoden 1970 työssäkäyntitilaston lukujen keskiarvona.

² Koko väestöä kuvaavissa tilastoissa on epätarkkuutta aiheuttavia tekijöitä. Ensimmäinen on se, että aineisto kuvaa koko väestön mukaan lukien yrittäjät ja julkisen sektorin ammateissa toimivat. Toinen epätarkkuutta aiheuttava tekijä on se, että työnteon aloittajat ja 40 vuoden päästä lopettavat eivät ole samoja henkilöitä.

³ Työeläkejärjestelmän pitkän aikavälin kestävyysvaateen arvioitiin järjestelmää perustettaessa edellyttävän palkansaajalta 40-vuotista työuraa. Täyden eläkkeen laskentasäännön mukaan palkansaajalle kertyi eläkeoikeutta yksi prosentti työvuotta kohden ja täysi 40 prosentin eläke edellytti 40 työssäolovuotta.

⁴ Vuodet 1950, 1960, 1970, 1980 ja 2000 olivat tyypillisiä korkeasuhdanneuvosia, jolloin kokonaistuotanto kasvoi 4–6 prosentin ja työllisyys koheni 0.5–1.5 prosentin vuosivauhdilla. Vuosi 2010 taas oli tyypillinen noususuhdanneuvos, jolloin kokonaistuotanto kasvoi yli 3 prosenttia ja työllisyyden heikkeneminen hidastui.

⁵

Työelämään tuloikä ja eläköitysmisikä työllisyysastemenetelmän perusteella

Vuosi	Tuloikä	Lähtöikä
1950	16.4	62.6
1960	18.1	61.5
1970	20.0	60.3
1975	19.8	60.1
1980	21.5	59.0
1985	21.0	57.0
1990	20.8	58.7
1995	24.5	57.0
2000	22.5	58.5
2005	22.0	60.0
2010	21.0	61.0

⁶ Vuonna 1980 työnteon aloittaneiden eläkkeellesiirtymisiin oletetaan nousevan yhdellä vuodella vuoteen 2020 mennessä. Nousu on samansuuruinen kuin työeläkkeille siirtyneiden ikäodotteen muutos vuosina 2000–2009.

⁷ Valtiovarainministeriön arvion mukaan valtionhallinnon virkamiesten viikkotyöaika on ollut lyhyempi ja lomat pidemmät kuin yksityisten alojen palkansaajilla. Vuonna 2010 tuo ero oli vuosityötunneissa melkein kahdeksan prosenttia eli sata tuntia vuodessa. Vuonna 1960 ero oli peräti 25 prosenttia, joten valtion virkamiesten säännöllinen vuosityöaika oli keskimäärin 410 tuntia yksityisten alojen palkansaajia lyhyempi.

⁸ Kansantalouden tilinpidon mukaan vuonna 1960 yksityisten alojen palkansaajan todelliset tehdyt työtunnit olivat hieman yli 1 900 tuntia. Vuonna 2010 niiden määrä oli pudonnut 17 prosenttia 1 600 tuntiin. Tilinpidon työtunnit kattavat yksityisen sektorin palkansaajien kaikki työaikamuodot ja niissä on huomioitu työtömyyden, lomautusten, sairaslomien, lakkojen ja palkattomien lomien työtunteja vähentävä vaikutus.

Ajankäyttötutkimuksen mukaan kotitalouksien ansiotyöhön käytämä aika laski vuosina 1979–2009 yhteensä 13 prosenttia. Koko väestön kattava, kyselytutkimukseen perustuva ajankäyttötutkimus tehdään noin kymmenen vuoden välein.

Elinkeinoelämän Valtuuskunta

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA on vuonna 1974 perustettu elinkeinoelämän think tank, jonka tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA on Suomen merkittävin kohtaamispaikka ja verkosto elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajille. EVAlla on myös keskustelijan, haastajan ja unilukkarin rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Think tankille tyypillisesti EVAn tunnusmerkinä on analyttisyys ja tarvittaessa provokatiivisuuskin.

EVA selvittää ja arvioi yrityksille ja koko suomalaiselle yhteiskunnalle tärkeitä kehityssuuntia. Rajut ja nopeat kansainväliset muutokset asettavat koko yhteiskunnalle ja yritysten toiminnalle painavia vaatimuksia. EVAn tavoitteena on ajankohtaisen tiedon tuottaminen vallitsevista ilmiöistä sekä tuoreiden näkökulmien saattaminen yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Suomen rooli kansainvälisessä toimintaympäristössä ja suomalaisten hyvinvoinnin ja kilpailukyvyyn kehittäminen ovat keskeisiä kysymyksiä EVAn toiminnassa. Elinkeinoelämän omassa piirissä EVA pyrkii aikaansaamaan jatkuvaa keskustelua yritysten muutostarpeista.

Lisätietoja: www.eva.fi

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVAn julkaisemat EVA analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat toimenpide-ehdotuksia. Analyysien kirjoittajat vastaavat esitetystä mielipiteistä, jotka eivät välttämättä edusta EVAn kantaa.

Analyysit ovat ladattavissa EVAn kotisivuilta www.eva.fi.